

IRAK SAVAŞI

Orta Doğu'yu Özelleştirme Harekâtıdır

Ayfer EĞİLMEZ Petrol-İş Sendikası Arş. Uzmanı)

Petrol ticari olarak kullanmaya başladığından beri, devletlerin dış politika ve ulusal güvenlik politikalarında belirleyici olmuştur.

Petrol sanayinin gelişimini izlemek, kapitalizmin tekeli niteliğini ve emperyalizme geçişin dinamiklerini anlamakta önemli ipuçları vermektedir.

Petrol sanayi geliştiği ülke ekonomilerinde tekelleşmeyi hızlandırırken, aynı zamanda hükümetleri de, uluslararası rekabete bizzat katılarak dünyanın paylaşımında kendi şirketlerinin koruyucusu konumuna getirmektedir.

Petrol sanayinde tekelleşme süreci, üretimden dağıtımına doğru değil, tersine, rafineri ve dağıtım alanındaki tekelleşmeden üretimdeki tekelleşmeye doğru olmuştur.

1970'lerde rafinerici olarak bu sanayiye giren Rockefeller'in kurduğu Standard Oil tröstü böyle bir entegre yapıdadır. 1911 yılında ABD Yüksek Mahkemesi, Anti-Tekel Yasası'na dayanarak bu tröstü 34 bağımsız şirkete bölmüştür. Bunlardan yedisi, Amerikan şirketçilik anlayışının temelini de oluşturan ve petrol yazınında 7 kız kardeş olarak geçmektedir. Bunlar daha sonra;

1. *Standard Oil Of New Jersey; önce Esso sonra Exxon,*
2. *Standard Oil Of New York, önce SOCONY sonra MOBİL*

3. *Standard Oil Of Ohio: BP (Amerika)*

4. *Standard Oil Indiana: AMOCO,*

5. *Atlantic Petroleum Of Pennsylvania: ARCO*

6. *Standard Oil Of California; CHEVRON*

7. *Continental Oil: CONOCO*

adlarını aldılar.

Anti-Tekel Yasası yürürlükte olmasına karşın bu şirketler arasında birleşmeler devam etmektedir.

1999 yılında eski Standard Oil şirketi 86 milyar dolar değerinde EXXON-MOBİL şirketini ve 200 milyar dolar değerinde BP-AMOCO-ARCO şirketini kurmuştur.

Eskinin Standard Oil şirketi 7 kız kardeş iken 1984'den sonra EXXON-Mobil, BP-AMOCO-ARCO, CHEVRON-GULP, Shell ve TEXACO şirketlerinden oluşan 5 kız kardeşe düştü

Bugün Dünya imparatorluğunu kurmak isteyen ABD devleti ve özel sektör arasındaki ilişki, ekonomik işbirliği ve ortaklık biçiminde yürümektedir. ABD ulusal dış politika hedefleri için, özel şirketlerini kullanırken, şirketler de ABD hükümetleri güvencesiyle iş yapma olanaklarına sahip olmaktadır.

Petrol kaynaklarının coğrafi dağılımı Ortadoğu bölgesinde yaşanan acıların gerçek nedenlerini açıklayabilir.

Dünyadaki kanıtlanmış petrol rezervleri 1 trilyon 50 milyar varildir. Bunun %65'lik kısmı Orta Doğu ülkelerindedir. Suudi Arabistan %25, Irak %11, Birleşik Arap Emirlikleri %9, Kuveyt %9, İran %9, İran %9, Venezüela %7, Rusya %5, ABD %3 paya sahiptir. Dünya petrol rezervlerinin üçte biri Irak ve Suudi Arabistan'dadır.

ABD, hemen hemen kendine yetecek düzeyde 23 milyar varil rezerve sahip olmakla birlikte bunu, ulusal stratejik rezerv olarak tutmaktadır. Dünya nüfusunun %5'ine sahip olan ABD, dünya rezervlerinin %25'ni tek başına tüketmektedir. Günde 19 milyon varil petrol tüketen ABD, günde 9 milyon varil petrol üretmektedir. Yani petrol gereksiniminin %50'sini ithal etmektedir.

İthal ettiği petrolün %23'ünü Suudi Arabistan başta olmak üzere Orta Doğu'dan, %77'sini ise kolayca ulaşabildiği Kanada, Venezüela, Nijerya, Meksika ve İngiltere'nin Kuzey Denizi petrol sahalarından temin etmektedir. Ayrıca Batı Afrika ve Brezilya devreye girecektir.

Birincil enerji kaynaklarından olan petrol- doğalgaz açısından fakir olan AB'nin ise, petrol rezervi 7,5 milyar varildir. Günlük üretimi 7,5 milyon varil, tüketimi ise iki katı, günde 15 milyon varildir. ABD petrol dışı alımında ülkeler bazında kaynak çeşitliliğine sahip iken

* Bu yazı Petrol-İş Sendikası'nın web sayısından alınmıştır. (www.petrol-is.org.tr)

AB, sadece Orta Doğu ve Rusya ya bağımlıdır.

Petrol kaynakları bakımından bağımlı olan ancak yıllık ortalama büyüme hızı %4-5 olan Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan, Güney Kore, Tayvan, Tayland, Malezya, Filipinler gibi gelişmekte olan Asya ülkelerinin petrol talebi artış hızı ise yılda %3,5 olacaktır. Yani AB ülkelerini de aşan miktarlarda dışa bağımlıdırlar.

Doğu Sibiryası ve Orta Asya ülkeleri önemli hammadde temin alanları olmakla birlikte bu bölgenin rezervlerinin geliştirilip devreye girmesi uzun süre alacağı gibi yoğun yatırım gerektirdiğinden taleplerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Yani Asya ülkeleri de Orta Doğu kaynaklarına bağımlı durumdadırlar. Bu ise AB'ni de kaygılandırmaktadır. Asya ülkelerinin buralarda bulunmasındansa ABD'nin jandarmalığına göz yummaktadır.

Kısaca, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin petrol talebi artmaktadır.

2010 yılında günlük petrol talebinin 95.8 milyon varil, 2020 yılında 114.7 milyon varil olacağı hesaplanmaktadır.

Diğer yandan birinci ve ikinci dünya paylaşım savaşları, petrolün lojistik önemini ortaya koymuştur. 2. dünya savaşından sonra tröst niteliğindeki büyük petrol şirketlerine bağımsızların eklenmesiyle rekabet artarak petrol üretiminde ve fiyatlarında iniş ve çıkışlar yaşanmaya başlamıştır. 1960 yılında kurulan OPEC petrol fiyatlarının belirlenmesinde etkili olmaya başlamıştır.

Irak savaşının temel çarpanı ise petrol fiyatlarıdır. Esasında gelişmiş ülkeler arasında dünyanın yeniden paylaşılması girişimi olan bu savaşın, hedeflerinden birisi de OPEC'in inisiyatifinin kırılmasıdır.

Irak, Suudi Arabistan'dan sonra en büyük petrol rezervine sahiptir. 84 petrol yatağı, 112.5 milyar varil kanıtlanmış ve toplam 220 milyar varil rezerve sahiptir.

• *Küresel enerji politikaları küresel ekonomik büyümeyi güvence altına alacak biçimde tasarlanmalıdır.*

• *Enerji güvenliği, dış politika, ekonomi ve ticaretin birinci önceliği olmalıdır.*

• *Enerji kaynakları ve taşıma hatları (boru hatları) güvenlik altına alınmalıdır.*

• *Enerji kaynakları ülkeler bazında çeşitlendirilmeli ve bağımlılık dengesi korunmalıdır.*

Yani ucuz enerji ve enerji güvenliği dış politikada öncelikli olacaktır. Bunun içinde her türlü risk alınarak savaş da çıkarılabilir.

Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi için petrolün bulunduğu uydu hükümetler kurularak petrol rezervine sahip ülkelerin sayısı artırılmak istenmektedir. Bu anlamda Irak, uç ya da beş parçaya bölünebilir.

Kendilerini küresel mühendis diğerlerini hiç olarak gören bu anlayışın stratejisinde enerji ve ticaret koridorlarının korunması için küresel güvenlik diplomasisinden de söz edilmektedir.

Aynı zamanda yüksek kaliteli hafif petrole sahip olan Irak'ın günlük üretim kapasitesi 3,5 milyon varil iken 1990'dan sonra ekonomik ambargo çerçevesinde OPEC'in uyguladığı kota ile bu miktar günlük 3.14 milyon varil'e düşürülmüştür.

Yaptırımlar kaldırıldığında üretim, 2 kat artarak günlük 6.6 milyon varil'e ulaşacaktır.

Küreselleşme İçin Enerji Güvenliği

ABD'nin dış politikasının omurgasını oluşturan "Ulusal Enerji Stratejisi" ne göre;

16 enerji ve 13 ticaret koridoru bulunan Avrasya'da;

• *Doğu Akdeniz Güvenlik koridoru (Yeni Orta Doğu)*

• *Güney Batı Asya Güvenlik İnşası (Hazar Havzası)*

alanlarının yeniden yapılandırılması Orta Doğu bölgesinin uluslararası sistemle entegre edilmesi gerekmektedir.

Rejim değişikliği, yeni liderler, yeni bir hukuk sistemi, yeni bir ekonomik yapılanmaya gidilecektir.

Irak petrol sanayinde Fransa, Rusya ve Çin petrol şirketleri başta olmak üzere Hindistan, Endonezya, İspanya, Suriye, İtalya, İngiltere, Pakistan, Kanada, Japonya, Tunus, Türkiye, Vietnam vs. olmak üzere pek çok ülkenin petrol şirketleri bulunmaktadır. Bu durum ABD petrol şirketlerinin faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Irak'ın petrol kaynakları esasında devlet tekeli niteliğindeki şirketlerce işletilmektedir. Bu saldırı ile bu kaynaklar piyasaya hem de imtiyazlar sağlanarak açılıp, serbestleştirilmek istenmektedir.

Diğer yandan ABD, 1989 yılından beri Balkanlar'a, Kafkasya'ya, Orta Doğu ve Orta Asya'ya yerleşerek kısa vadede AB'nın (özellikle Almanya) Doğu Akdeniz, Orta Doğu ve Hint Okyanusu'na açılma stratejisini etkisiz hale getirmek, orta vadede ise Çin, Rusya ve Japonya'nın gelişmesini durdurmayı hedeflemektedir.

Bu paylaşım savaşında, Orta Asya'da stratejik konumda olan Afganistan, arkasından Irak'ta "istikrarın oluşturulması" ABD açısından "güvenliğin" sağlanması demektir. Irak işgali ile rejim değiştirilerek İsrail'in güvenliği sağlanacaktır.

Petrol kaynaklarının denetimi yoluyla ABD ve İngiliz petrol şirketlerini egemenliği sağlanacak ve OPEC'in etkinliği azaltılacaktır. Venezüela gibi ABD karşıtı birçok OPEC ülkesindeki rejim değişiklikleri gündeme getirilecektir.

"ABD'nin Geleceği için Güvenilir, Ekonomik ve Çevreye Duyarlı Enerji" başlıklı Cheney Raporu'nda; ABD'nin geleceği için pet-

rol arzının güvenliğinin sağlanması ve petrol fiyatlarındaki inisiyatifin OPEC dışındaki alternatiflere geçmesi önemle vurgulanmaktadır.

Irak'ta henüz keşfedilmemiş ya da yeterince yararlanılmamış kaynaklar kullanıma açılarak dolar cinsinden satışa sunulacaktır.

Irak'ın yeniden inşası için oluşturulacak Fon'unda dolar cinsinden olması, ABD mallarına talebi artıracaktır. ABD petrol satışı ve Fon yoluyla elde ettiği gelirle dış ticaret açığını rahatlıkla kapatacaktır. ABD'li petrol şirketleri de kârlarını artıracaktır.

Özelleştirilen Irak

Dünya'ya Saddam rejimini değiştirerek Irak halkının özgürleştirme operasyonu olarak sunulan bu savaş öncesinde, ABD de çeşitli düşünce kuruluşlarında yürütülen tartışmalar savaşın arkasındaki asıl fikri ortaya koymaktadır.

Wall Street Dergisi'nde Reagan döneminin Ulusal Güvenlik Danışmanlarından Robert Mc Farlane ve Michael Bleyzer tarafından yazılmış "**Irak'ta Özelleştirme**" başlıklı makalede tartışılan temel konu şöyle ifade edilmektedir. Irak'ta ekonomik yeniden yapılanmayı yönetmek ve yönlendirmek için Amerikan ve müttefikleri, özel sektör liderlerinden oluşan bir "denetleme komitesi" kurulmalıdır. BM, Irak halkının temsilcilerinden ise hiç söz edilmemektedir.

Sağ eğilimli Heritage Derneği'nin düzenlediği Konferansta sadece özel yatırım yapmanın ötesinde özelleştirmeye açıktan çağrı yapılmaktadır. "**Irak ekonomisini modernleştirmek ve iyileştirmek için kurulacak hükümet, diğer ülkelere yaptığı yapısal reformların ve**

özelleştirme deneyimlerini yol göstericiliğine ihtiyaç duyacak" daveti savaş öncesinden yapılmaya başlanmıştır.

Adam Smith Enstitüsü tarafından yapılan Yeni Irak için "Yönetişim ve Ekonomi" konulu yayında "**Özelleştirme Irak'ta başarılı reformların gerçekleştirilmesi için temel koşuldur**" ve özelleştirilmesi gereken sektörler ise maden, kimya ve inşaat olarak sıralanmaktadır.

Nitekim bugün Bush yönetimi, Irak'ta tarımdan bankalara kadar bütün sektörlerin piyasaya açılacağını ve ABD şirketlerinin Irak'ı yeniden inşaa ve işletme için anlaşmalar yapacağını ilan etmektedir.

Irak'ta Yeniden Yapılandırma programını koordine eden ABD kökenli Uluslararası Gelişme Kuruluşu (Agency For International Development) alt yapı çalışmalarını yürütmek için altı mühendislik firmasına yetki vermiştir. Bunların başında ise dünyada su özelleştirmeleriyle tanınan Bechtel ve Parsons şirketleri bulunmaktadır. Bugün ise ABD yönetimine yakınlığı ile bilinen HallyBurton Şirketi ve ona bağlı Kellogg Brown ve Root Grupları tüm faaliyetlerde yer almak üzere Irak'tadır.

Böylece yakın tarihlerde gündeme getirilecek olan ve Türkiye'yi de çok yakından ilgilendiren su kaynaklarının, piyasa açılarak tekelere devredilmesine şimdiden hazırlık yapılmaktadır.

Varlığını sömürü, talan, soygun ve aldatmaya dayalı sürdüren **kapitalizm; Irak halkını katlederek uyguladığı bu özelleştirme hareketini tüm dünyaya "Irak'ı özgürleştirme GİRİŞİMİ" olarak sunmuştur.**